

Kurucu Akıl ve Cahiller

Arda Akçiçek

LDT Akademik Kurul Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi Araştırma Görevlisi

liberal düşünce Yıl 20, Sayı 77, Kış 2015, s. 67 - 74

Topluma ilişkin algıların ayrışmasında, fikirsel ayrılıktan öte metodolojik yaklaşımların da oldukça önemli bir etkisi vardır. Bu, toplumu nasıl kavradığınızı ve ona ilişkin fikir üretirken hangi yöntemi kullandığınızı ile ilişkili bir durumdur. Örneğin, toplumu düzenlenebilecek, şekillenebilecek ya da belli bir hedefe ulaşabilecek bir yapı olarak görüyorsanız ona ilişkin kavrayışınız, toplumun sayılan bu özelliklere sahip olmadığını savunan yaklaşımından oldukça uzak olacaktır. Buna ilaveten, örneğin toplumun belli bir forma kavuşturulabilir olduğunu düşünüp, bunu da ancak ve ancak aklın yapabileceğine inanıyorsanız hem kavrayış hem de bu kavrayışa ilişkin yöntem açısından aksini iddia eden yaklaşımdan daha da uzağa düşersiniz.

Aslında şunu söylemek de mümkündür: Toplumu hangi yöntemle algıladığınızı, topluma ilişkin algınızda rol oynayan fikirsel düzlemden çok daha önemlidir; çünkü toplumu kavradığınızı fikirsel bagajın diğer herkesinkinden farklı olması normaldir; ne var ki o bagajı sizin haricinizdeki diğer herkesin de taşıması gerektiğini düşünüyorsanız bu başka bir şeydir ve aslında bunu bir şeye güvendiğiniz için söylüyorsunuzdur. O şey, sizin düşüncenizin en doğru düşünce olduğuna olan inancınızdır ve düşüncenizin en doğrusu olduğunu size söyleyen şey de aklınızdır. Meselenin ve bu yazının da konu edildiği sorunsal taraf da budur.

İnsanın kendi aklının en doğrusunu bildiğine inanması doğal bir eğilimdir. Bu durumun insan, kendine ilişkin tasarımlar yaparken devreye girmesi

beklenendir. Bu, belki de insanın kendi hayatına ilişkin planlar yapmasının en sağlıklı yoludur. Ne var ki mesele topluma gelip dayanınca; yani başka insanların da hayatı söz konusu olunca, aklın ne kadar güvenilebilir bir kaynak olduğu tartışmalıdır. Daha doğrusu, başkalarının hayatlarına ilişkin olarak bizim aklımızın ne kadar güvenilir olduğu sorusu bütün tartışmanın en önemli sorusudur. Bu tartışma ise birebir soyut akıl ile ilgili değil, özünde özgürlüğe ilişkin bir tartışmadır. Yani, topluma ilişkin algının hangi yöntemle dayandığı meselesi yalnızca topluma ilişkin yapılan yorumları değil, bire bir özgürlükle ilişkili bir meseledir ki bunu da en iyi Hayek ortaya koyar.

“Akıl sınırlıdır” der Hayek. Bunu söylerken aklın kurucu gücüne güvenilmeyeceğini ima eder bir anlamda. Aklın gücünün, daha doğrusu toplumsal gerçekliği keşfetme ve geleceğe ilişkin plan yapabilme kapasitesinin en mükemmel ve en özgürlükçü görünen halinde bile özgürlüğe yönelik tehditlerin olduğunu belirtir. Bu nedenle toplum tasarımı barındıran her kurucu aklın en özgürlükçü hali bile tehlikelidir.

Aklın her şeyi bilmesinin mümkün olmaması ona, tüm yönleriyle kusursuz görünse de aslında eksik ya da yanlış tasarımlar kurdurur. Bu tasarımın bireysel olmasının bir sakıncası yoktur; ancak akıl, bir toplum kuruculuğuna girdiği an haddini aşan bir işe soyunur. Bu hadsizlik ise her şeyi bilmesi mümkün olmayan aklın her şeyi bildiğini varsayarak yalnızca kendisiyle ilişkili olanı değil, diğer tüm hayatları da kurguluyor olmasıdır.

Aklın kuruculuğuna ilişkin ikinci ve daha önemli sorun, aklın gücüne güvenebileceğiz olsak bile hangi aklın daha güvenilir olduğuna dairdir. Kurucu aklın diğer akıllardan daha üstün olduğunu kanıtlayan hiçbir unsur yoktur. Yani, dünyanın bütün gerçekliğini hangi aklın keşfettiğini ve hangisinin kurucu olması gerektiğini söyleyen bir ölçek mevcut değildir. Bu nedenle en özgürlükçüsü de dâhil, gerçekliği elinde bulundurduğunu iddia eden ve doğru hayatı tanımlayan her akıl tehlikelidir.

Dolayısıyla, özgürlüğe giden yol aslında başkalarının hayatlarına dair tasarımların olmadığı bir düzenden geçmektedir. Yani herkesin, sınırlı aklının ve her şeyi bilmesinin mümkün olmamasının verdiği cehaletinin başarı ya da hatalarının sonuçlarıyla yüzleşebildiği ve yeniden deneyerek bunları düzeltmeye fırsat bulduğu, öyle olduğunu düşünse de hiçbir aklın diğerine üstün kabul edilemeyeceği bir düzenden... Çünkü aslında başkalarının sizin için tasarladığı hayatı yaşamaktan başka bir seçeneğinizin olmadığı, daha doğrusu, kendi iradenizin dışında başka iradelerin müdahil olduğu bir hayat kölelikten başka bir şey değildir.

Bir başka deyişle, aslında “cehalet kutsanmışlıktır.” Çünkü ancak cahiller zımni olarak her şeyi bilmediklerini bilirler ve bu nedenle de kimseye doğruyu öğretmeye kalkmazlar. Ayrıca, istisnasız herkes yeryüzünde bulunan milyonlarca bilgi türüne ilişkin cahilken, yalnızca cahiller birçok şeye cahil olduklarını kabul ederler. Her şeyi bilmediklerinin açık ya da zımni, farkında oldukları için de kimseye ahkâm kesmezler. Kimseye kendi tecrübelerinin sonuçlarını dayatmaya kalkmazlar. Çünkü böyle bir güveni verecek şeyden yoksundurlar. Hayır, bu şey “akıl” değil, aklın “kurucu” kısmıdır. Cahillerin de bir akıl olmakla birlikte bu akıl onlara, diğerlerinin hayatlarına ilişkin kurular yapabilecek kuruculuktan yoksundur. Dolayısıyla kimseye doğruyu öğretecek güvende değildir. Yalnızca hata yapabildiğini bilerek bu hatalardan öğrenme ve bunları düzeltme derindedir. Bunlarla uğraştığı için de başkalarının hayatına ilişkin vakti yoktur. Ama özellikle bir şeye ihtiyacı vardır; özgürlüğe... Çünkü, ancak özgür olabildiği bir ortamda hatalarını düzeltebilecek şansı elde edebilecektir.

Türkiye’nin modernleşme tarihinde olduğu gibi bugün genelde tüm toplum kesimlerinde ve özelde liberaller arasındaki sorun alanı bana göre “kurucu akıllar” ile “cahiller” arasındaki toplumsal gerilimdir. Bu gerilimin son dönemde en net ortaya çıktığı süreç ise bana göre Gezi Parkı olayları ve 17-25 Aralık süreçleri olmuştur.

Gezi Parkı olayları başladığında, daha neyin ne olduğunu anlayamadan bazı liberal kesimler bunun bir özgürlük mücadelesi olduğunu savundu. Gezi, onlara göre AK Parti’nin yaklaşık on yıllık iktidarının baskıcı hale dönüşmesinin bir sonucuymuş ve bu baskı dolayısıyla yükselmiş olan tansiyon Gezi’de patlak vermişti. Ne var ki olayın iç yüzünün böyle olmadığını anlamak uzun sürmedi. Gezi’den bir özgürlük çılgılığı değil, daha fazla devlet haykırıları yükseldi. Bununla yetinilmedi, seçilmiş meşru hükümetin devrilmesi için uğraşıldı. Daha hayalci olanlar ise Gezi’den bir devrim çıkacağına inandılar. Oysa, fazla uzatmadan söylemek gerekirse, Gezi bir özgürlük mücadelesi değil, bir yanıyla darbe, diğer yanıyla devrim hevesiydi.

Gezi’den sonra gelişen tartışmada da bazı liberaller, bunun bir özgürlük mücadelesi olduğuna inandırmaya çalıştılar bizi. Oysa Gezi’den çıkan sadece bazı toplumsal kesimlerin hayat tarzlarına ilişkin talepler, daha ilginç, üçüncü köprüye ilişkin karşı duruş ve THY çalışanlarının grevine destekti. Bütün bunlar bir yana, Gezi’nin daha fazla özgürlük talebi olduğunu iddia edenler, öyle olduğunu kabul etsek bile, neden bu özgürlüğün yalnızca bazı kesimler için istendiğini, örneğin neden dindarların, Kürtlerin, yani tüm toplumsal kesimlerin bunun içine dâhil edilmediklerini sorgulamadılar. Oysa kimse beni,

yalnızca bazıları için istenen özgürlüklerin özgürlük mücadelesi olduğuna inandıramazdı. Sonuçta Gezi'den yükselen mahalle baskısı, bazı liberaller oradaki orantısız polis şiddetini eleştirmeye ve meseleye dair çözüm üretmeye kalkışmaya fırsat bulamadan onları saldırı altında bıraktı. Çünkü bu liberaller, meseleye diğerleri gibi duygusal bakmıyor, konunun meşru zeminde kalınarak çözülmesi gerektiğini savunuyorlardı. Ne var ki yükselen mahalle baskısı, hatta vicdan totalitarizmi, meselelere onlar gibi tepki vermiyorsanız, onlar gibi eleştirmiyorsanız, küfretmiyorsanız, yapıcı olmaya çalışıyorsanız sizi yanlış, yandaş ilan ediyordu. Liberal olmamakla, satılmış olmakla suçlanıyordunuz.

Gezi sürecinde kendini belli eden başka bir önemli husus da benim 'hayat tarzı özgürlükçüsü' ya da 'steril liberal' diye adlandırdığım bazı liberallerin kendi sınırlarını-sınırlılıklarını ortaya koyması oldu. Bu süreçte liberallerin hâlihazırda bazı temel prensiplerde bile farklı düşündüğü ortaya çıkarken, meselenin ilginç tarafı, henüz hayat hakkının olmadığı bir yerde basın özgürlüğünü tartışmak gibi bir duruma düşülmüş gibi olunmasıydı! Oysa liberal demokrasiler açısından kural çok basitti: Seçimle gelen iktidar seçimle giderdi. Sandık aslında çok şey demekti. Ne var ki bazı liberallerin bu temel ilkeyi bile Erdoğan ya da AK Parti nefretinden dolayı ihlâl edilebilir görmesi Türkiye gerçekliğinin ta kendisiydi. Bir iktidardan hoşlanmıyorsanız o zamana kadar savunur gördüğünüz ilkelerin bir anlamı yoktu. Seçilmiş bir iktidarın nasıl gitmesi gerektiğinin ise hiçbir önemi olmuyordu. Bir kısım liberali korkutan temel mesele de aslında buydu. Yani, kendini liberal olarak adlandıranların bir nefrete kapıldığında en temel prensipleri bile yıkılır görebilmesiydi.

Bu durum başlangıçta bana siyaseti okuyamamak gibi geliyordu. Ardından "naif" bir şekilde bu insanların Türkiye tarihinden hiç haberleri olmadığını düşündüm. Keza, Türkiye'nin durumu özel değildi ama darbelerle dolu özel bir tarihi vardı. Ama özellikle bir kısım liberalin bunun çok net farkında olduğuna kanaat getirdiğimde, meselenin içinde bir kasıt aramaktan başka bir alternatifim de kalmadı. O zaman iyi niyetimi kaybettim ve bu liberallerin özellikle de seküler hayat tarzı kaygılarına çok temel bazı ilkeleri kurban edebileceklerine inanmaya başladım. Neden mi? Yukarıda bahsettiğim Türkiye'nin özel tarihinden dolayı. Biliyordum ki Türkiye bir demokrasi, hukuk devleti ya da özgürlükler cenneti değildi. Biz henüz Türkiye'de demokrasiye ilişkin bir normalleşmenin yaşanmaya başladığını düşünürken, askeri vesayetten kurtulmaya başladığımızı inanmışken demokrasiye ilişkin bu temel kuralların ihlâl edilebilir görülmesi tarihsel refleksimizi harekete geçirmişti. Keza AK Parti'yi iktidar yapan yalnızca ve hatta özellikle Gezidekilerin iradesi değildi. AK Parti'yi iktidara taşıyan seçmen; yani bu yönde irade ko-

yan çoğunluk, sırf birileri sonuçtan hoşlanmıyor diye kendi iradesinin hiçe sayılmasına, hatta aşağılanmasına artık boyun eğmeye pek niyetli değildi. Ve Gezidekiler bunun tüm Türkiye'nin sorunu olduğunu düşünüyorsa, kimse onları temsilcisi olarak seçmemişti. Bu kanaat ancak sandıkta belirlenebilirdi; bunun başka bir yolu yoktu. Nitekim, AK Parti'nin bir sonraki seçimden galip çıkması aslında bu insanların kendi iradelerine nasıl tahakküm edilmeye çalışıldığına bir cevap sayılırdı. Önceden asker ya da bazı derin yapılar esas gücü ellerinde tutmak amacıyla seçmen iradesi defalarca tecavüze uğramıştı. Şimdi ise bazı "endişeliler" hoşlanmıyor diye seçilen hükümetin devrilmeye çalışılması elbette gayr-i meşruydü.

Bu durum şunu gösteriyordu: Birilerinin kurucu akıllı bu düzeni kabul edemiyordu. Bu düzen onların kurgularına tersti. Madem öyleydi, herkes onların bu aklına güvenmeli ve onlarla aynı hizaya gelmeliydi. Gelmiyorlarsa bile onlar, geri kalan herkesi "gerçeklik" aşkına o hizaya getirmeliydi. Herkes onlarla aynı kaygıları paylaşmalı, aynı önceliklere sahip olmalı ve aynı rasyonaleiteyi sahiplenmeliydi. Herkes Erdoğan'ın diktatör olduğunu savunmalı, ülkeye şeriat geleceğine inanmalı ve hükümete bu gayeler ve onların belirlediği yöntemle muhalefet etmeliydi. Bunu yapmayan "cahiller" ise dışlanma, aşağılanma, küçümsenme gibi yollarla kendileriyle aynı hizaya getirilmeliydi. Bu duruma mahalle baskısı mı dersiniz, iyilikseverlik mi bilmem; ama bunun insanları benim gözümde bir totale mahkûm etmeye çalışmaktan başka bir açıklaması yoktu. Bu birileri, yalnızca irademize değil vicdanlarımıza da göz dikmişti. Yalnızca anti-demokrat olmakla kalmamış, aynı zamanda vicdan totaliteri olmaya soyunmuşlardı. Yani, yalnızca hangi kararı alacağımızla değil, o kararı hangi vicdani süreçlerle alacağımızla da ilgilenir olmuş, değer ve prensiplerimizden kuşku duymamız konusunda önemli amaçlar edinmişlerdi. Ne kadar özgürlükçü olduklarını söyleseler de bir kısım liberal de kurucu akıllarının motivasyonuna yenik düşmüş, herkesin kendilerinin durduğu hatta gelmesi gerektiğine inanmışlardı. Kimisi AK Parti'nin başarısının ekonomik nedenlerden kaynaklandığına inanmamızı, kimisi Erdoğan'ın hepimizi kandırdığını düşünmemizi, kimisi ise liberalliğimizi kaybettiğimize kanaat getirmemizi beklemişti. Ve düzen çok kötü bir yönde ilerliyordu. Ülke git gide daha da otoriter bir düzene mahkûm oluyor, farklı yaşam tarzları tehlike altına giriyordu.

Nitekim bu tavır Mısır ve Suriye meselelerinde de ortaya çıkmıştı. Mursi, uzun süren bir diktatörlükten sonra Mısır'ın demokratik yollarla işbaşına gelmiş ilk devlet başkanıydı. Ne var ki asker, Mursi'ye karşı darbe yaptığında, Mısır ve dünyanın geri kalanındaki liberallerle birlikte Türkiye'deki bazı liberallerin de sesi çıkmamıştı. Bu tavır, demokrasiyi, kendilerine benzemeyen-

leri iktidara taşıyorsa eğer vazgeçilebilir veya ihlal edilebilir bir “değer” olarak görmeyi yansıtıyordu. Keza seküler görüntü demokrasiden de insanların hayatlarından da önemliydi. Türkiye’deki bazı liberallerin buna ilaveten bir motivasyonu daha vardı: Erdoğan, Mursi’yi destekliyorsa tüm inandıklarını iddia ettikleri değerlerin tecavüze uğraması pahasına Mısır’da olana darbe demeyecek ve insanların sokak ortasında katledilmelerine ses çıkarmayacaklardı.

Suriye’ye gelince... 150 binden fazla insanın öldüğü, Esad’ın katliam yaptığı Suriye bu muameleyi zaten hak ediyordu; çünkü orayı Erdoğan o hale getirmiş, Suriyeliler de Erdoğan’a uymuşlardı. Esad, bir katil değil, sadece ülkesinin istikrarını korumaya çalışan bir devlet adamıydı. Suriyeliler de zaten Müslüman, cahil, medeniyetsiz ve en önemlisi Batılılar gibi değillerdi. En temel hakları olan hayat hakkı ortadan kalkmıştı; kimin umurundaydı...

Tüm bunlar Türkiye’deki bazı liberallerin kurucu akıllarının dışı vurmasını tetikleyen olaylardı. Onlar, kendi kafalarında tasarladıkları, kendilerince özgürlükçü olan düzenin amacına diğerlerinin de hizmet etmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Oysa kurucu aklın en özgürlükçü hali bile tehlikeliydi. Kurucu akıl, en liberal haliyle bile sorunluymuş ve hiç kimse bir kurucu aklın amaç ve ilkelerine hizmet etmeye zorlanmamalıydı. Bana göre, liberalizm ahlaki ya da kapsayıcı olmaktan çok bir meta teori olmalı ve en özgürlükçü kurucu akıl ve onun öngördüğü düzen bile sorunlu ve eksik olmaya ve şiddet içermeye mahkum olduğu için dışlanmalıdır.

Sonuçta gelineen noktada, birey ve bireysel özgürlüğün en temel değer olduğuna inandığını iddia eden bazı liberallerin diğerlerini kendi rasyonelitetlerine mahkum etmeye çalıştığı, bunu kabul etmeyenlerin ise yandaş, anti-özgürlükçü, “hüloğğ” olduğu ve bireyin vicdan hürriyetinin hiçe sayıldığı bir ortamda kendimizi bulduk. Yani bizler bazı liberallerin kurucu akli karşısındaki “cahillerdik.”

17-25 Aralık süreci ise yukarıda bahsettiğim “kurucu akıllar” ile “cahiller” arasındaki çatışmanın başka tipik bir yansımasıydı. Yolsuzluk soruşturmaları başladığında, Gezi’de yapılanın aynısı olmaya başlamıştı. Biz daha “ne oluyor” demeden, birileri yolsuzluk iddiasının sabit olduğuna çoktan kanaat getirmiş, hükümetin düşmesini, Erdoğan’ın istifa etmesini ve hatta tutuklanması gerektiğini savunmaya başlamıştı. Bu süreçte yapılan illegal dinleme ve video kayıtlarının ahlakiliği tartışması bir kenara, Erdoğan nefretçileri çok ciddi stratejik hatalarla asıl amacı oldukça açık etmişlerdi. Bu stratejik hatalardan ilki, mesele henüz idrak dahi edilememişken “Erdoğan istifa!” çılgınlıklarıydı. Yani sürecin muhtemel çıktılarında biri olan bu durum daha bir şey

anlaşılardan bir amaç olarak ortaya konunca, seçmen yine kendi iradesini savunma refleksine geri dönmüştü. İkincisi, dinleme ve video kayıtlarının boyutunun çok ileriye gittiğinin anlaşılması ve bunların tabiri caizse, görünmüyorsa göze sokulmaya çalışılmasıydı. “Böyle bir yolsuzluk” varken, “nasıl olurdu da Erdoğan hâlâ görevde kalabiliyordu. İnsanlar sokaklara çıkmak ve hükümeti devirmek için ne bekliyorlardı ki!”

Bu sürecin ayrıntılarını anlatmaya gerek yok. Yalnızca, üzerinde durulması gerektiğine inandığım bir husus, hukuk devleti tartışmalarıydı. Yine, bu tartışmayı diğer ayrıntılarından ayrı tutarak liberallerin tavrına değinecek olursak, yukarıda da bahsettiğim üzere, şaşırtıcı olan, bazılarının mevcut kanunu hukuk sayması, daha da garibi Türkiye'nin bir hukuk devleti olduğuna inanmasıydı. Basitleştirerek bir kuraldan bahsedecek olursak, bu süreçte hukuk seçilmiş iktidarın yönetme meşruiyetine saygı duymak, yargının ise adil yargılama sürecini yürütmesini beklemek olabilirdi. Ancak yargının en azından amacı itibarıyla adil bir süreç izlemediği oldukça açıktı; kimse de seçilmiş iktidarın yönetme meşruiyetinden bahsetmiyordu. Öte yandan, bazı liberaller yargı, hükümete darbe yapma niyetinde olsa bile dahi bunu “yasal yollar”dan yapıyorsa, sorun olmadığını düşünmeye girişti. Yasaların uygulamasını kovuşturmak her ne kadar yargının meşruiyet sınırını çizse de yargı içindeki “paralel yapı”nın asıl amacının bu olmadığı gün gibi açıktı ve bu durum alenen yolsuzluk yapmak kadar, hatta ondan daha fazla gayr-î meşru ve tehlikeliydi.

Diğer vurgulanması gereken husus ise barış sürecine nasıl da kast edildiğinin ortaya çıkmasıydı. AK Parti ve Kürtler, özellikle de Öcalan, Kürt meselesinde barışın sağlanması adına ciddi bir tavır koymuşlarken ve kamuoyu bu duruma git gide alışmışken birden, bırakın diğer kesimleri, Kürtler, Erdoğan'a yolsuzluk iddiaları nedeniyle ciddi ve beklenen şekilde tavır koymadığı gerekçesiyle hedefe konulmuştu. Gezi'de başarısız burda garantiye alınmak istendiğinde, ülke demokrasisini kurtaran en önemli unsur Kürtlerin sağduyusu olmuştu. Sonuçta barış süreci bozulmamış ve silahların sessizliği devam etmişti. Bu noktada liberallerin tavrı çok önemliydi. Bazı liberaller yapılmaya çalışılanı fark edip buna göre pozisyon alabilmişlerdi. Ne var ki bir kısım liberal bunun farkında olduğu halde ve barış sürecinin bozulması pahasına krizin derinleşmesi için özellikle çaba gösterdi. Silahlı mücadelede ölenlerin çok da bir önemi yok gibiydi.

Dahası, kimse ortada yolsuzluk olmadığı konusunda kesin yargı bildirmiyordu. Sadece bazıları, meseleye tedbirli, sakın ve şüpheli bakıyor, yolsuzluk iddiası karşısında darbe girişimi iddialarının da dikkate alınması gerektiğini

söylüyordu. Ancak bazı liberaller ısrarla yolsuzluğun sabit, darbe girişimi iddialarının saçma olduğunu savunuyordu. Hatta bazıları, böyle bir iddia yokmuş gibi darbeden hiç bahsetmiyordu bile. Oysa bunu anlamak için Cemaat'e yakın medya organlarına yarım saat göz gezdirmek yeterliydi. Ya ortada ciddi bir kasıt vardı, ya da bu liberaller cidden "paralel evrende" yaşıyorlardı.

Bütün bu süreçleri daha fazla detaylandırmak mümkün. Ne var ki, ne buna gerek var ne de bu yazının amaçladığı şey, bu süreçleri tüm detaylarıyla anlatmak. Bu yazıda amaç ne kimseye herhangi bir konuda ne düşünmesi gerektiğini söylemek, ne de düşündüklerinden ötürü birilerini yargılamak. Yukarıda anlatılan tüm detaylar, yalnızca algı farklarını ortaya koymak için anlatıldı. Bu algı farkları ise "kurucu akıllar" ile "cahiller" arasındaki ayrım kadar derindi. Başka bir deyişle "steril liberaller" ile "liberaller" arasındaki kadar...

Liberalizmin tek bir yorumu olduğunu elbette söyleyemeyiz. İnsanların siyaseti okuma tarzının da öyle... Ne var ki "kurucu aklın" ve "cehaletin" bir yorumu var bana göre. "Kurucu aklın" yolu birdir, en özgürlükçü hali bile şiddet içermeye meyillidir. İnsanların canını yakabilir. Cehalet ise özgürlüğün teminatıdır. İnsanlara hata yapma, bu hatalarından ders çıkarma ve düzeltme şansı verir. En önemlisi, dünyanın tüm gerçekliğini bulduğu iddiasında bulunmaz.. Başkalarına belli bir gerçekliği yaşaması için dayatma yapmaz.

Ben "cahil" olmaktan hiç gocunmadım. Bana göre Hayekyen anlamdaki "cehalet" özgür bir düzene en fazla hizmet eden durumdur. Kimseye herhangi bir konuda ne düşünmesi, neye inanması ve neye hizmet etmesi gerektiğini söylemedim hiçbir zaman. Dünyanın tüm gerçekliğini keşfedemedim asla. Başkalarını da böyle olduğuma inandırmaya kalkmadım. Aklın kurguladığı her şeye şüpheyle baktım ve bir noktadan sonra tehlikeli olabileceğini gördüm. Bana göre hayatın kendisi ve insanın cehaleti, yani her ikisinin im ettiği her şeyi bilememe durumu en büyük öğreticilerdi. Özgürlük de tam bu noktada devreye giriyor. İnsanın cahil olan doğasını tolare ediyor. İnsana kendince öngördüğü hayatı yaşama imkânı veriyor. Onları, başkalarının amaçlarına hizmet etmekten kurtarıyor, kendi amaçları doğrultusunda yaşama imkânı sunuyor.

Bugün liberaller arasında ortaya çıkan ayrışma işte tam bu noktaya varıyor. Yani kurucu akılların kibri ile cahillerin alçak gönüllüğü arasındaki farka... Yani kölelik ile özgürlük arasındaki farka... Ben hiç bir zaman birilerinin kölem olmasını istemedim; kendimin de başkalarının kurucu akıllarının kölesi olmasını istemiyorum.